

Місце фонетики та орфоепії в системі мови.

Фонетика української літературної мови як учення про її звукову систему

01

розширити знання
про фонетику як
розділ
мовознавства,

02

- з'ясувати місце
фонетики та
орфоєпії в системі
мови,

03

- ознайомитися з
правилами
наголошування
слів

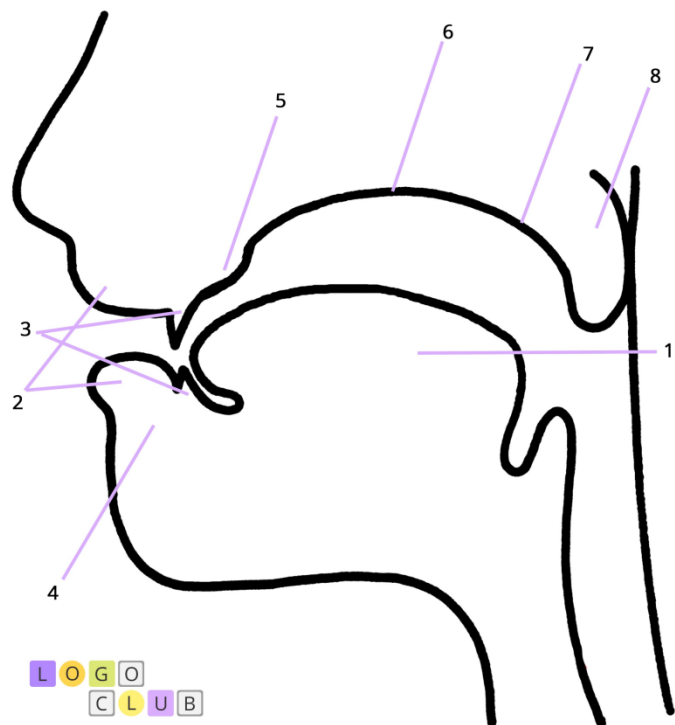
Яке місце в системі мови, посідає фонетика? Орфоепія?

Публічне мовлення (майбутні журналісти, ведучі, стримери, диктори, оратори політики) . Практичне значення (виправлення недоліків мовлення, навчання звукової мови глухонімих, іноземцев, для автоматичного розпізнавання мовлення електронно-обчислювальною машиною, сурдопедагогіка, логопедія). Зв'язок з нелінгвістичними науками (біологія, фізика, фізіологія, психологія)

Звук мови — це найменша неподільна одиниця мови, яка утворюється за допомогою мовленнєвого апарату людини.

Оскільки звуки ми вимовляємо і чуємо, то ці два їх аспекти – вимова (артикуляційний аспект) та сприйняття (акустичний аспект) і становлять основу вивчення звуків.

Артикуляційний апарат

Дихальні м'язи.

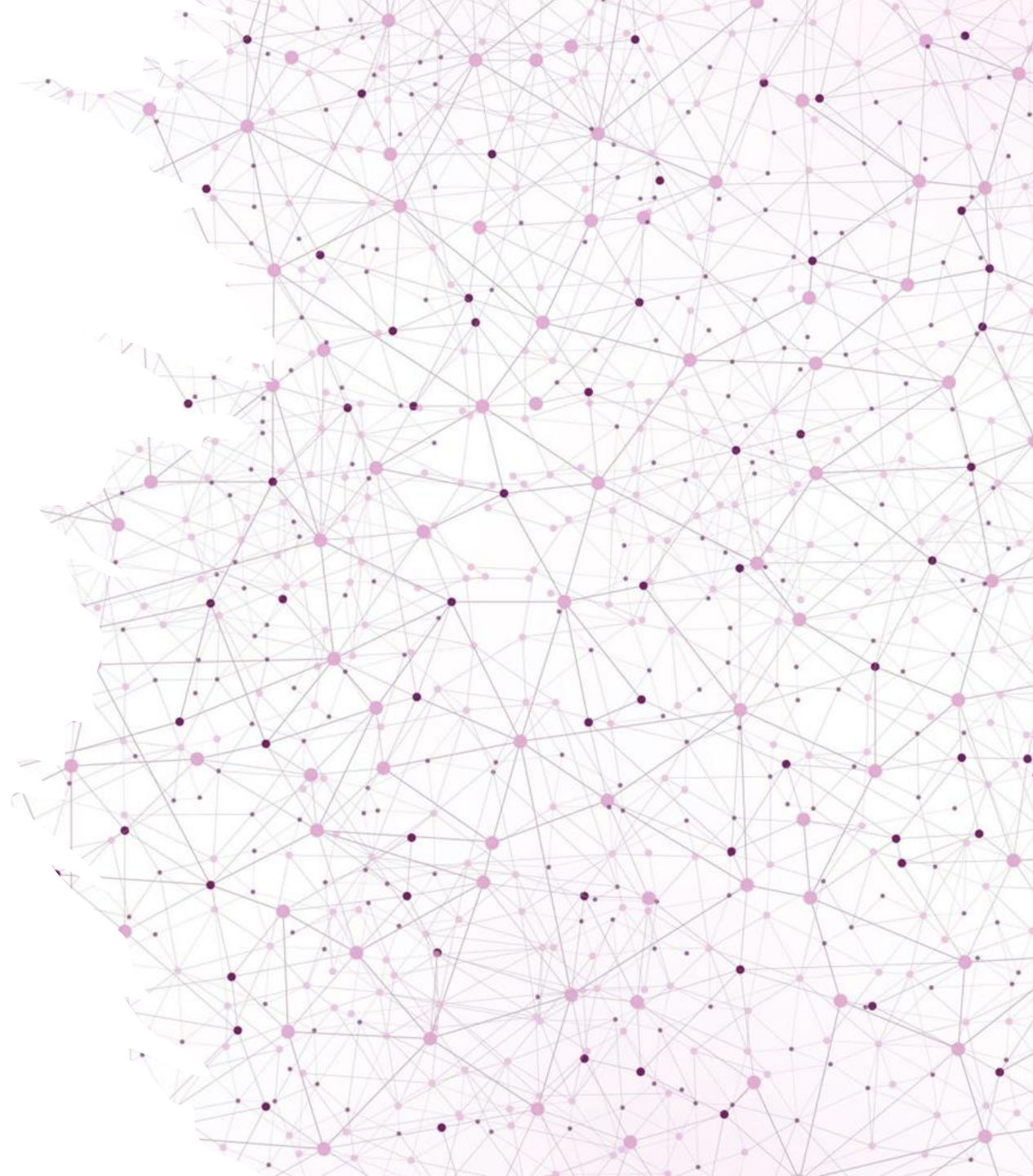
Голосові зв'язки.

Власне органи мовлення:

До основних органів мовлення належать: язик (1), губи (2), зуби (3), нижня щелепа (4), альвеоли (горбики за верхніми зубами) (5), тверде піднебіння (6), м'яке піднебіння (7), маленький язичок (8).

Значення звуків та їх
класифікація.

Головна функція звука –
смыслорозпізнавальна
сон, син, синь
талант – обдаровання
талан – доля, хист
обдарування

Голосних звуків – 6
[а] [о] [у] [е] [и] [і]
Букв – 10
а, я, о, у, ю, е, є, и, і, ї

За участю губ у вимові – лібіалізовані [о] [у],

нелабіалізовані [а] [е] [и] [і]

Транскрипція яєчня якби лічба

За літерами на позначення приголосних встановіть слова,
вписавши пропущені літери на позначення голосних:

Крбртр, дрктр, пслнц, свтлнн, чрнмрц, рзслдвнн, чрвнц,

- *Спостереження над мовою*

За горами гори хмарами повиті, засіяні горем, кровію політі (Т.Шевченко).

АСОНАНС

Під осінь синя підосінена пдсинена під синь небес, країна ти розукраїнена,
розкрадено твій край увесь.

АЛІТЕРАЦІЯ

Класифікація приголосних звуків

6 голосних і 32 приголосних

ТАБЛИЦЯ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ				
За наявності голосу і шуму	За місцем перепони (творення)			
	Губні-5	Передньоязик ові	Піднебінні	Задньоротові
Сонорні	[м] [в]	[н] - [л]	[р] [й]	
Шумні	Дзвінкі	[б] --	[дж] [ж]	[г] [ґ]
	Глухі	[п] [ф]	[т] [ц] [с]	[к] [х]

Ми не Валерій. Й в мінералі. Мавпа Буф. Де ти з'їси ці лини. Газда біжи. Чук пише ці фокуси тихо.

За звучанням		За ступенем вияву м'якості		
шиплячі	свистячі	Завжди м'який	Бувають м'які	Пом'якшені
[ж] [ч] [ш] [дж]	[з][ц] [с] [дз]	й	[д] [дз] [з] [т] [ц] [с] [н] [л] [р]	[дж] [ж] [ч] [ш] [м] [в] [п] [ф] [б] [г] [г] [к] [х]

Основні норми вимови (орфоепічні норми)

	Норма літературної вимови	Приклад
Голосні	ненаголошені [e] , [u] вимовляємо як [e^u] , [u^e]	<i>сестра</i> [се ^u стра́], <i>зима</i> [зи ^e ма́]
	ненаголошений о вимовляємо як [o^y] лише перед складом з наголошеним у або і	<i>кожух</i> [ко ^y жу́х], <i>собі</i> [со ^y бі́]
Приголосні	приголосні [д] , [т] , [з] , [с] , [л] , [н] , [ц] перед наступним м'яким або пом'якшеним стають м'якими	<i>честь</i> [чес'т'], <i>цвях</i> [ц'в'ах]
	дзвінки приголосні перед глухими та в кінці слів вимовляються дзвінко	<i>стежка</i> [стéжка], <i>гриб</i> [гриб]
	оглушення [г] відбувається в словах <i>легко</i> , <i>вогко</i> , <i>нігті</i> , <i>кігті</i> , <i>дьогтю</i> та похідних	[лéхко], [вóхко], [н'іхт'і], [к'іхт'і], [д'óхт'у]
	глухі приголосні перед дзвінками вимовляються дзвінко	<i>вокзал</i> [вогза́л], <i>просьба</i> [про́зба]

Особливості вимови груп приголосних

Орфографічний запис	Вимова	Приклад
-ться	[ц':а]	<i>живеться [жи^ев'ец':а]</i>
-шся	[с':а]	<i>журишся [жу^{ри}с':а]</i>
-жці	[з'ц'і]	<i>книжці [кни^зц'і]</i>
-шці	[с'ц'і]	<i>товаришці [тов^ари^сц'і]</i>
-чці	[ц':і]	<i>дочці [до^чц':і]</i>
-тч-	[ч:]	<i>Вітчизна [в'іч: ізна]</i>
-тці	[ц':]	<i>квітці [кв'іц':і]</i>
зж-	[ж:]	<i>зжати [ж:ати]</i>

Наголос в українській мові – рухомий.

Є слова, які мають подвійний наголос: **алфАвт, весняНИЙ, зАвжди, МАБУть, пОмИлка;**

В інфінітивах дієслів (що робити? що зробити?) наголос, як правило, падає на суфікс –ти: перенести, перевезти, нести тощо. АЛЕ: кінчИти, закінчИти, стрибАти, застОпорити, зобразИти, залишИти, крОїти, дичАвіти, ненАвидіти, помОвчати, заіржАвіти, вИсіти;

Віддієслівні іменники на -Ання читання, зібрання, завдання, обрання, навчання, пізнання, читання, поняття. АЛЕ: зубОжіння (бо «Бог»), уподОбання;

– перЕкис, перЕпад, перЕпис, вимОга АЛЕ: переляк,. Або на префікс : вИпадок, відгомін, зАставка, зАстібка, зАкрутка, зАпонка, зАгадка, пОдруга, пОзначка, приморозок, причіп тощо.

Одиниці вимірювання завжди наголошуються на –мЕтрах, сантиметр, дециметр, кілометр. АЛЕ: цЕнтнер,. а **вимірювальні прилади** – на склад раніше:барОметр, термОметр

Прикметники традиційно наголошуються на закінченні: фаховий, чарівний, черговий, пітний, котрий, добовий, щодобовий, роздрібний, тім'яний, текстовий тощо. АЛЕ іноді наголос може лишатися або:

- на корені слова (тИгровий, кОсий, пЕкарський, рИнковий, підлітковий, вишИваний, корИсний, ненАвисний, заіржАвілий).
- **Числівники** наголошуємо на Адцять або десят (одинАдцять, чотирнАдцять, шістдесят, вісімдесят)
- **Складні слова на –О-** босОнiж, літОпис, чорнОслив, чорнОзем Але : блАговiст, листопад, шляхопровiд Принцип « не так, як у російській мові» (кропивА, вербА, ненАвисть, цемЕнт, феномен, ціннИк, піалА,

Наголоси

вирáзний павíч стовíдсóтковий зáкладка
перéпис порядкóвий рíнковий зáкрутка
квартáл заробíток довідник черговíй
босóніж шофéр дрóва чарівнíй

дóгмат вимóга визвóльний обрúч
прíчип рíвнíна рукóпис тризúб
поня́ття озна́ка перéкис пітнíй
перéпад партéр щодобовíй

да́но дочка́ дробовíй текстовíй
ра́зом фартúх псевдонíм тiм'янiй
оби́цянка нести́ промі́жок вестí
кóлесо кóлія перевезті́

бла́говіст виші́ваний дичáвіти котрiй
пíдлітковий пóзначка і тóлуб роздрiбнiй
застóпорити зáгадка вірші́ закінчі́ти
зубóжіння iндúстрія читáння залиші́ти

Наголос

И

áркушик зра́ння за́стібка зібра́ння
бюлетéнь опто́вий кішка бурштино́вий
щéлепа слі́на фаво́р ко́сий
ца́рина щі́пці при́зов досить..

ві́тчім боло́ти́стий плига́ти бадьо́рїти
верти́хвіст в'ялі́ти клейкі́й байдужі́ти
ві́дача плесті́ сере́дина шовко́вий
жаркі́й за́ставка тисо́вий

мерéжа о́лень ці́ган черстві́й
кухо́нний фено́мен стра́шний фахові́й
адже́ корабéль ла́те за́кріпка
спі́на тонкі́й нізд́ря за́бавка

байдужі́сть безпри́страсний ку́рятина
бі́ржові́й бочкові́й трясови́на
звесті́ гурто́житок предме́т чарівна́
кро́їти фо́льга покрóва кропива́

Наголос

И

засу́ха просі́ка зблі́зька улесті́ти
латі́нянин задáрма замі́жня ужалі́ти
ба́тьківський до́нька куліна́рія пізнáння
тігровий свéрдло переля́к обрáння

ота́ман видáння на́взнак поєднáння
ре́мінь ва́ги визнáння надба́ння
кі́дати завда́ння підвести́ обладна́ння
зру́чний іко́нопис переобрáння

ма́ркетинг на́чинка ві́трати
чуткі́й кінчі́ти відго́мін
легкі́й одноразо́вий ві́падок
нові́й нудні́й зві́сока

дані́на ненáвисть ка́мбала ей
абі́де осетéр гороші́на соловей
граблі́ долото́ єреті́к терезі́
жалюзі́ катало́г знести́ підвезі́

Наголос

И

агронóмія чорно́зем заіржа́вیلیй тісній
металúргія санкі́ соломíнка пучковíй
посере́дині пір'ястий посíдіти па́стись
це́нтнер кля́стись обнести́ та пря́сти